
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 331.5:339.92

О. Л. Петрик, к. н з держ. упр.

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УЗГОДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ
СУБ'ЄКТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ**

Анотація. У статті досліджена взаємозалежність ефективності узгодження економічних інтересів суб'єктів національного ринку праці від рівня розвитку економіки країни. Сформульована категорія «економічні інтереси суб'єктів ринку праці». У контексті євроінтеграції України визначено основні стратегічні напрями становлення на висхідній позиції розвитку й модернізації її економіки, у тому числі й у контексті забезпечення економічних потреб учасників ринку робочої сили. Сформульовані методологічні основи узгодження економічних інтересів суб'єктів національного ринку праці: вивчено основні загальні методи їх регулювання, а також досліджено спеціальні методи, серед яких виділено правові, економічні та адміністративно-управлінські.

Ключові слова: ринок праці; зайнятість; економічні інтереси; державна політика; соціально-економічний розвиток.

Е. Л. Петрик, к. н. по гос. упр.

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОГЛАСОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИНТЕРЕСОВ
СУБЪЕКТОВ НАЦИОНАЛЬНОГО РЫНКА ТРУДА: ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫЙ АСПЕКТ**

Аннотация. В статье исследована взаимозависимость от уровня развития экономики страны эффективности согласования экономических интересов субъектов национального рынка труда. Сформулирована категория «экономические интересы субъектов рынка труда». В контексте евроинтеграции Украины определены основные стратегические направления становления на восходящую позицию развития и модернизации её экономики, в том числе и в контексте обеспечения экономических нужд участников рынка рабочей силы. Сформулированы методологические основы согласования экономических интересов субъектов национального рынка труда: изучены основные общие методы их регулирования, а также исследованы специальные методы, среди которых выделены правовые, экономические и административно-управленческие.

Ключевые слова: рынок труда; занятость; экономические интересы; государственная политика; социально-экономическое развитие.

O. L. Petryk, Candidate of Sciences in Public Administration

**METHODOLOGICAL BASIS FOR HARMONIZATION OF ECONOMIC INTERESTS
OF THE NATIONAL LABOUR MARKET ENTITIES: THE EUROINTEGRATION ASPECT**

Abstract. The article investigates the interdependence of the effectiveness of harmonization of economic interests of the national labour market entities with the level of development of the country's economy. The category "economic interests of the labour market entities" has been formulated. In the context of Ukraine's European integration, the main strategic directions of formation at the starting point of the development and modernization of its economy have been defined, including the context of securing the economic needs of labour market participants. The methodological bases of harmonization of economic interests of the national labour market entities have been formulated: the general methods of their regulation have been studied, as well as special methods, among which the following ones have been selected: legal, economic and administrative-managerial.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Keywords: *labour market; employment; economic interests; state policy; socio-economic development.*

Актуальність теми дослідження. Ефективне функціонування національного ринку праці передбачає безумовну узгодженість економічних інтересів його суб'єктів у кожній із сфер системи економіки країни. Для того, щоб інтереси усіх учасників ринку праці, серед яких як виробники, продавці, споживачі, яких, своєю чергою, умовно можна поділити на роботодавців, найманих працівників і самозайнятих осіб, так і держава, були погодженими та успішно реалізовувались, першочергово необхідним є розуміння й врахування при розробці методології їхньої взаємодії єдиної стратегії соціально-економічного розвитку держави, яка формується із урахуванням європейських тенденцій і вимог, а також із погодженням із інтересами країн-конкурентів.

Постановка проблеми. В умовах мінливого ринкового середовища узгодження економічних інтересів суб'єктів національного ринку праці є вкрай складним і вимагає наявності ефективної державної політики, що спрямована на забезпечення та реалізацію процесу модернізації національної економіки. Проте, як відмічає Л. Птащенко, на жаль, у своїй більшості сформульовані у нашій економічній літературі концепції, моделі становлення ринкових відносин, їх соціально-економічний зміст постають не стільки теоретично виведеними з генетичних тенденцій еволюції економічних систем, скільки як перенесене копіювання з ринкової економіки окремих розвинених країн [1, с. 15]. Так і розвиток національного ринку праці безпосередньо залежить від настроїв і тенденцій зростання економіки держави, і результат використання неефективних моделей функціонування ринкових відносин має пряме відношення до існування недовірливої системи забезпечення економічних інтересів учасників ринку праці країни відповідно, є її передумовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні наукові думки щодо реалізації економічних інтересів суб'єктів ринку вивчено у працях багатьох зарубіжних вчених, серед яких: Т. Веблен, Дж. Коммонс, Дж. Махоні, Р. Мітчелл, Г. Мюрдаль, Т. Томас та ін.; а також вітчизняних: Л. Птащенка, В. Базилевича, Н. Рябцевої, Л. Глубиш, С. Архієреєва, А. Гриценка, В. Дементьєва, А. Костусєва, Г. Лозової й ін.

Обґрунтуванню проблем узгодження взаємодії ринкових і державних регуляторів соціально-економічних відносин, у тому числі й на ринку праці, присвячено дослідження відомих представників класичних наукових шкіл: А. Сміт, Д. Рікардо, А. Пигу, Ф. Візер, К. Маркс, Д. Кейнс, а також ін. Теоретико-методологічним основам державного регулювання ринку праці присвячено наукові дослідження В. Васильченко, Л. Дідківської, Г. Одінцової, Л. Шевченка, Ю. Маршавіна, О. Алсуф'євої, С. Тюленєва та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Однак за наявності достатнього об'єму наукових розробок, проблеми, що стосуються узгодження економічних інтересів суб'єктів національного ринку праці, ще не знайшли достатньо повного вивчення у фаховій літературі з державного управління. Тому вважаємо вкрай актуальним вивчення даного питання, і зокрема, дослідження методологічних основ погодження та реалізації потреб учасників ринку праці, а також вивчення даної проблематики в контексті євроінтеграції України.

Постановка завдання. Основними цілями, що покладені в основу підготовки даного матеріалу, є формулювання наукової думки щодо формування інтересів учасників національного ринку праці, визначення їх сутності й змісту, методологічних основ узгодження, що, своєю чергою, здійснено із урахуванням входження України до європейського простору.

Викладення основного матеріалу. Велике значення для можливої участі України у виробничих ланцюжках у сфері передових технологій матиме її здатність гнучко й оперативно реагувати на тенденції глобального попиту, надавати необхідну для виробничо-коопераційного процесу соціально-економічну, транспортну, логістичну, наукову, інституціональну, правову й іншу інфраструктуру, а також якісний персоніфікований інтелектуальний капітал. При цьому

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

однією з головних передумов установа коопераційних відносин є високий ступінь довіри між партнерами. Останнє, у свою чергу, можливе лише в умовах конструктивної внутрішньополітичної взаємодії між інститутами державної влади для вироблення і реалізації єдиної позиції стосовно зарубіжних партнерів [2, с. 4].

Першочергово аналізуючи основні теоретико-методологічні засади формування економічних інтересів, як категорії в державотворенні, економіці, управлінні та регулюванні, тощо, слід визнати, що вони є тією рушійною силою, яка зумовлює формування та розвиток суб'єктів відповідних відносин, їх власників. Усвідомлення потреб і прагнення їх задовольнити зумовлюють мотивацію у людини, спонукаючи її до певної цільової дії. Таким чином, на практиці потреби набувають конкретної форми економічних інтересів. За редакцією В. Базилевича, економічні інтереси - це усвідомлене прагнення суб'єктів господарювання до задоволення економічних потреб, що є об'єктивним спонукальним мотивом їхньої господарської діяльності [3]. Л. Птащенко підтримує думку попереднього автора щодо формулювання поняття економічних інтересів, але додає ту позицію, що вони є не лише спонукальним мотивом їхньої господарської діяльності, а і визначає, що вони зумовлюють можливу подальшу взаємодію з іншими економічними суб'єктами [1, с. 17]. Економічні інтереси суб'єктів ринку праці можна у загальному визначити як усвідомлене бажання даних осіб до реалізації своїх професійних можливостей, що в кінцевому рахунку призведуть до задоволення об'єктивно обумовлених як особистих, так і колективних потреб, якими можуть виступати: вибір виду діяльності та/або робочого місця, що відповідатиме їх особистим інтересам, професійній спрямованості та вмотивованості; бажання професійної самореалізації й розвитку; задоволення власних амбіцій; соціально-економічному розвитку осіб; реалізація ідеї відкриття власного бізнесу і, можливо, створення додаткових робочих місць в регіоні, де може бути реалізована підприємницька діяльність; отримання прибутку чи стабільного доходу, що забезпечить гідне існування людини та її родини; захисту трудових прав; створення професійних об'єднань, організацій або асоціацій; тощо.

Стратегічним напрямом розвитку України є європейська інтеграція, яка задекларована не лише як зовнішньо-економічний вектор, а й як орієнтир сталого економічного розвитку для всього українського суспільства. Як у зовнішній, так і внутрішній політиці України вона є першочерговим завданням. При цьому послідовна євроінтеграція передбачає зміцнення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, модернізацію правового поля і, як наслідок, забезпечення прозорості національного законодавства тощо [4, с. 115, 117].

Затвердження Стратегії соціально-економічного розвитку України в перспективі вбачає модернізацію економіки країни, підвищення темпів її розвитку. Має зазнати і суттєвих змін державна політика в період євроінтеграції України. Визначення та реалізація ряду відповідних стратегічних напрямів дасть змогу якнайшвидшого становлення України на висхідній позиції розвитку й модернізації її економіки, стабільному утвердженні її випереджувального типу, серед яких:

1) переосмислення ролі держави як соціального інституту, запровадження та втілення в життя моделі соціальної держави, де головними є вирішення глобалізаційних питань, запровадження гарантій надання населенню країни найнеобхідніших соціальних потреб і забезпечення створення максимально сприятливих умов для повної самореалізації кожної особи в усіх сферах суспільного життя;

2) створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки: зближення з Європейським Союзом є свого роду гарантією, а виконання його вимог, що прописані в Угоді про партнерство і співробітництво, – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні;

3) поєднання та забезпечення розвитку найважливіших інститутів сфери соціального захисту населення – страхування, соціальних допомог, державного соціального забезпечення, медичної допомоги та освіти, а також стабільне збільшення об'єму ресурсів, що спрямовуються на їхнє функціонування;

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

4) приведення національного законодавства до вимог європейського - із метою створення дієвого нормативно-правового поля для ефективного та безпрецедентного регулювання економічних зв'язків і правовідносин між партнерськими сторонами;

5) інтенсивне створення великих державних високотехнологічних інноваційних корпорацій, або таких, які є з великою часткою участі держави;

6) стимулювання інвестування у високотехнологічні виробництва як державою, так і великими вітчизняними підприємствами з подальшою співпрацею у відповідній сфері діяльності;

7) стрімкий розвиток малого, і зокрема сімейного, бізнесу, що забезпечить пом'якшення процесу перерозподілу й вивільнення трудових ресурсів, які наразі мають місце під час структурної перебудови економіки;

8) створення сприятливих умов для відкриття провідними зарубіжними високотехнологічними корпораціями своїх підрозділів в Україні, а також підписання угод про партнерство із перспективними українськими підприємствами.

Так, затвердження та втілення ідеї соціальної держави у контексті визначення та узгодження економічних інтересів суб'єктів національного ринку праці, обумовлює максимально повну самореалізацію кожної особи в професійній сфері: від реалізації базового конституційного права кожної людини на працю до запровадження власної справи, участі у професійних об'єднаннях громадян, участі у великих корпораціях, тощо. Забезпечення демократії та безпеки передбачає участь народу в управлінні державою, формуванні єдиної загальнодержавної політики у напрямку реалізації професійних інтересів населення країни, а також узгодження економічних інтересів усіх без винятку суб'єктів національного ринку праці. Розвиток найважливіших інститутів сфери соціального захисту забезпечують існування базису для подальшого здійснення всіма суб'єктами ринку праці заходів, спрямованих на задоволення власних, у тому числі взаємообумовлених, потреб. Ефективне законодавство у сфері державного регулювання національного ринку праці, обумовлює існування дієвої системи забезпечення економічних інтересів його учасників, адже успішно працююча нормативно-правова база є передумовою якісного врегулювання відносин у будь-якій зі сфер суспільного життя, де не буде винятком і сфера соціальних відносин, що є об'єктом дослідження в представленій науковій роботі. Державна підтримка та створення умов для успішного розвитку великого, середнього й малого бізнесу, відкриття в Україні своїх підрозділів і філіалів великими підприємствами та корпораціями, а особливо іноземними, дасть можливість введення додаткового капіталу на територію України, створення нових робочих місць, професійній самореалізації осіб, зацікавлених у працевлаштуванні як найманих працівників, тощо. Інвестування створює додаткову підтримку тим організаціям, які є представниками високотехнологічного виробництва та інновацій, а, урахувавши стрімкий розвиток сфери інноваційних технологій, а також тенденцію до максимального використання передових світових технологій у сучасному виробництві, це дає змогу відповідним компаніям покращити свої позиції, чим створюються додаткові гарантії для забезпечення потреб їх суб'єктів, які є у цілому учасниками національного ринку праці.

Державне регулювання зайнятості базується на теоретичних основах ринку праці, розроблених як зарубіжними, так і вітчизняними вченими та які відповідають основним економічним законам ринкової економіки, передусім закону вартості та закону попиту й пропозиції. І, як зазначають Л. Іванова й О. Сорока, головною з теоретичних концепцій у даному випадку є сучасна економічна теорія Дж. М. Кейнса та її, посткейнсіанський розвиток, хоча необхідність застосування в практичній діяльності класичної, неокласичної, марксистської, інституціональної та інших концептуальних підходів до аналізу ситуації є неминучим. Це впливає і з самого визначення державного регулювання зайнятості, під чим слід розуміти сукупність цілеспрямованих форм, методів і напрямів активного впливу держави (в особі державних органів різного рівня) на співвідношення попиту і пропозиції робочої сили, умови її продажу та використання. Державне регулювання зайнятості є частиною активної соціально-економічної політики держави [5, с. 9].

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Функція держави по управління зайнятстю передбачає вплив на попит і пропозицію праці через реалізацію:

- державної системи мінімальних соціальних стандартів у сфері зайнятості;
- аналізу та прогнозування стану ринку праці та його кон'юнктури;
- розробки конкретних правових, економічних, організаційних і соціальних заходів на підставі здійсненого аналізу й прогнозу;
- розроблених заходів;
- моніторингу процесів, що відбуваються на ринку праці;
- системного контролю за проведенням заходів [5, с. 10].

Державне регулювання купівлі-продажу робочої сили та створення умов її раціонального використання є частиною єдиної державної політики в сфері зайнятості населення, що дає можливість забезпечити виробництво робочою силою необхідної якості - із високими загальноосвітніми, кваліфікаційними та професійними характеристиками, зменшити зростання безробіття, а також забезпечити значну частину безробітного населення засобами для достойного існування.

Виходячи із загальних положень наукових досліджень, методи, що використовуються під час вивчення тих чи інших питань, можна класифікувати за різними ознаками, серед яких є поділ на загальнонаукові та спеціальні. У даній науковій статті вбачаємо можливим методологічні основи узгодження економічних інтересів суб'єктів національного ринку праці у подальшому досліджувати саме в такому контексті. Зокрема серед загальних методів слід виділити наступні:

системний метод – для дослідження економічних і соціальних явищ та процесів у взаємозв'язку, взаємозалежності й розвитку, для розробки основних засад державної політики у сфері зайнятості населення, формування системи взаємодії її основних напрямів і елементів, а також обґрунтування системи показників оцінки ефективності її реалізації, що у подальшому впливатиме на ефективність регулювання процесу погодження потреб учасників ринку робочої сили;

ситуаційний метод – для аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на формування політики держави з регулювання ринку робочої сили та механізм її реалізації;

методи системно-структурного і порівняльного аналізів – для аналізу й класифікації інструментів реалізації економічних інтересів учасників ринку праці України, а також в країнах-членах ЄС, визначення організаційно-структурних аспектів механізму управління її реалізацією, розробки методів оцінки ефективності впливу;

метод функціонального аналізу – для дослідження функціональної ролі окремих стратегічних напрямів і тактичних планів у досягненні головної стратегічної мети з ефективного урегулювання процесу погодження економічно обґрунтованих потреб суб'єктів національного ринку робочої сили, розробки відповідних рекомендацій;

економічний і статистичний методи – для обґрунтування й оцінки ефективності реалізації державної політики у сфері зайнятості населення;

метод історизму – для з'ясування якісних змін, що відбуваються в суспільстві, зокрема з інститутом власності в цілому, ринком праці, а також станом забезпечення та державного регулювання потреб незайнятого населення країни, у тому числі і в країнах, що є членами євроспільноти.

Спеціальні методи, застосовувані державою під час регулювання зайнятості населення країни, умовно можна поділити на такі, що мають прямий і опосередкований вплив на ринок робочої сили. Так, науковцями виділяються правові, економічні та адміністративно-організаційні методи. За допомогою правового методу держава прямо впливає на ринок робочої сили, зокрема затверджуючи ті чи інші нормативно-правові акти у сфері зайнятості створюється основа для того, щоб відносини, що відбуваються між учасниками ринку праці набували статусу урегульованих правом, формуються умови їхнього подальшого розвитку, закріплення правових наслідків. Завдяки економічному методу формується податкова, інвестиційна, амортизаційна, кредитна політика, що опосередковано впливає на досліджувані правовідносини, адже успішне

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

функціонування цих систем дає можливість розвитку економіки країни, що, своєю чергою, забезпечує можливість реалізації своїх інтересів суб'єктами національного ринку праці. Адміністративно-управлінський метод передбачає створення та функціонування державного апарату, а саме органів державної влади різного рівня, одним із основних завдань яких буде урегулювання правовідносин із забезпечення та захисту прав і законних інтересів усіх без винятку учасників ринку робочої сили.

Висновки. Таким чином, урегулювання економічних інтересів суб'єктів національного ринку праці є складовою єдиної загальнодержавної політики у сфері зайнятості населення. Рівень розвитку економіки країни є базисом для формування потреб усіх без винятку учасників ринку робочої сили та безпосередньо впливає на стан їх узгодження. Методологічні основи процесу урегулювання та погодження зацікавленостей у досліджуваній сфері можна розглядати в контексті використання загальнонаукових і спеціальних методів, застосуванням яких визначаються найважливіші аспекти в формуванні та реалізації як політики країни в сфері зайнятості, так і узгодження економічних інтересів суб'єктів національного ринку праці. Більш глибоке вивчення даних питань вбачаємо перспективним напрямом подальшого наукового пошуку.

Надійшла 13.10.2018

Література

1. Птащенко, Л. О. Збалансованість економічних інтересів: інноваційні напрями державного і корпоративного стратегічного управління: монографія. / Л. О. Птащенко ; Полтавський національний технічний ун-т ім. Юрія Кондратюка. - К. : ЦУЛ, 2009. - 296 с.
2. Кендюхов, О. В. Стратегія соціально-економічного розвитку України: мета, завдання і ключові проблеми / О. В. Кендюхов // Економіка промисловості. - 2009. - № 4. - С. 3-6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2009_4_3.
3. Економічна теорія: політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. - 7-ме вид., стереотипне. - К. : Знання-Прес, 2008. - 719 с.
4. Мельник, В. В. Державна політика соціально-економічного розвитку в період євроінтеграції України / В. В. Мельник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2018. - Вип. 20(2). - С. 115-118
5. Іванова, Л. В. Державне регулювання зайнятості: навчальний посібник / Л. В. Іванова, О. В. Сорока. – Одеса : ONEU, 2015. - 264 с.

References

1. Ptaschenko, L. O. (2009). *Zbalansovanist ekonomichnykh interesiv: inovatsiyni napryamy derzhavnoho i korporatyvnoho stratehichnoho upravlinnya* [Balance of economic interests: innovative directions of state and corporate strategic management]. Kyiv: Centre of Educational Literature [in Ukrainian].
2. Kendyukhov, O. V. (2009). *Sratelya sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: meta, zavdannya i klyuchovi problem* [The Strategy of social and economic development of Ukraine: purpose, tasks and key problems]. *Ekonomika promyslovosti – Industry economics*, 4, 3-6. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2009_4_3 [in Ukrainian].
3. Basilevich, V. D. (2008). *Ekonomichna teoriya. Politekonomiya* [Economic theory. Political economy]. Kyiv: Knowledge-Press [in Ukrainian].
4. Melnyk, V. V. (2018). *Derzhavna polityka sotsialno-ekonomichnoho rozvytku v period yevrointegratsiyi Ukrainy* [State policy of social and economic development during the period of Ukraine's European integration]. *Naukovyi visnyk UNU – Scientific Bulletin of UNU*, 20(2), 115-118 [in Ukrainian].
5. Ivanova, L. V. (2015) *Derzhavne rehulyuvannya zaynyatosti* [State employment regulation]. Odessa: ONEU [in Ukrainian].